

Antun Novoselović*

JAVNA SIGURNOST I KRIMINALITET U LOKALNOJ ZAJEDNICI

U radu su prikazane neke aktivnosti lokalne zajednice i policije na prepoznavanju i grupiranju sigurnosnih problema u lokalnoj zajednici. Ukazuje se na važnost resocijalizacije osuđenih osoba za održavanje sigurnosti lokalne zajednice. Postavlja se i pitanje opravdanosti i svrsishodnosti korištenja pravosudnih evidencija.

UVOD

Mnogo je razloga zašto smo ponosni na obitelj i zajednicu u kojoj boravimo, živimo i radimo. Mnogi ljudi imaju razvijen osjećaj odgovornosti prema svojim obiteljima i prema drugim osobama u svome okruženju, posebno ako je riječ o osobama koje trebaju pojačanu pažnju i pomoć. Mnogi građani su sigurni i zaštićeni i imaju dobre uvjete i mjesto za život i rad.

Stabilna obitelj i jaka zajednica koja čvrsto povezuje svoje članove važne su za djecu, mlade ljude, ali i odrasle članove zajednice. To su bitni temelji koji omogućuju pojedincima ostvarenje života u sigurnoj društvenoj zajednici.

Ima puno čimbenika u lokalnom okruženju koji utječu na sigurnost, od raznih javnih institucija, uključujući policiju, do samog fizičkog okruženja. Sve javne institucije moraju izgrađivati jaku komunikaciju između sebe i članova zajednice. Ona se može graditi posebnom brigom za zaštitu djece, povećavanjem pogodnosti i pomoći obiteljima, posebno onima u teškim životnim uvjetima, povećavanjem mogućnosti mladima da se bave sportom, pomoć u školovanju i kasnije zapošljavanju.

Pored takvog ponašanja zajednice kod pojedinaca i obitelji mogu se pojaviti antisocijalna ponašanja koja mogu učiniti život i rad drugih i cijele zajednice teškim i nesigurnim.

Takva ponašanja mogu biti uvjetovana nedostatkom vrijednosti koje svako u tom okruženju treba imati i spremnosti za prihvaćanje prava drugih. Ako neki pojedinci nisu stekli te vrijednosti ili osjećaju odbojnost prema njima, njihovo ponašanje može biti društveno neprihvaćeno.

* Antun Novoselović, dipl. kriminalist, načelnik Odjela Kriminalističke policije PU Zadarske

Nedostatak radnih navika, alkohol, zloupotreba teških droga, uključenost u kaznena djela i prekršaje mogu se pridružiti problemima u ponašanju. Tamo gdje se roditelji antisocijalno ponašaju, to može biti ozbiljan rizik za njihovu djecu. Tome može pridonijeti nerazumijevanje između generacija. Sve to može dovesti do uključenost djece i mladih ljudi u kaznena djela i prekršaje.

Takvo ponašanje djece i mladih ljudi mora dovesti do reakcija zajednice.

Tamo gdje se događaju kaznena djela i prekršaji, zajednica tome mora postavljati prepreke. Mora poduzeti mjere koje će pokazati da zajednica neće duže tolerirati većinu kaznenih djela i prekršaja i njihovih počinitelja.

Lokalna zajednica, njezine institucije, pa i policija ne mogu garantirati dobro ponašanje ili prihvaćanje vrijednosti o prihvatljivom ponašanju. Ali one mogu postaviti okvir i usmjeriti svoje snage na postizanje odgovora. Policija mora biti prihvaćena u zajednici kao beskompromisni borac protiv pojedinačnih slučajeva kaznenih djela, prekršaja i njihovih počinitelja. Policija može pri tome ponuditi vodstvo i pomoć lokalnoj zajednici, lokalnim institucijama i građanima.

Nakon što te institucije postanu snažne, može se utjecati na promjenu kulture rada lokalne zajednice tako da ona uspješno registrira signale koji upućuju na nepoštovanje pravila, ozbiljna antisocijalna ponašanja i nered te uputiti jasnu poruku koja se ponašanja neće tolerirati.

KRIMINALITET U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Kriminalitet se sastoji od zbroja pojedinačnih delikata i prekršaja na određenom prostoru u određenom vremenu. Naravno, u tom zbroju raspoznaju se pojedinačni delikti, ali i sam zbroj, kao pojava, postaje nešto novo. Saznanja o kriminalitetu kao o društvenoj pojavi dobivamo kad ga promatramo u njegovu opsegu i kad otkrivamo unutarnje povezanosti i logiku njegove ovisnosti o drugim socijalnim zbivanjima na određenom prostoru.

Kriminal i nesigurnost u gradovima goruće su pitanje, svakodnevna briga, ali i predmet istraživanja i rasprave čitavoga niza društvenih i državnih tijela i službi. Ta istraživanja i rasprave moraju biti rezultat kvalitetne međusobne komunikacije i osmišljene koordinacije rada. To rezultira cjelovitim pristupom problemima na području lokalne zajednice. U svakoj lokalnoj zajednici treba utvrditi karakteristike kriminaliteta te specifične lokalne probleme. U procesu donošenja određenih mjera i radnji ti će problemi biti grupirani i poslužiti će za donošenje odluka o poduzimanja određenih mjera i radnji na razini lokalne zajednice.

Tablica 25.

Ukupan broj prijavljenih kaznenih djela po policijskim upravama
u razdoblju od 1998. do 2005.

Policijska uprava	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
zagrebačka	19.527	19.162	21.426	24.657	24.300	26.360	28.388	24.236
splitsko-dalmatinska	7.080	6.779	6.775	7.460	7.293	8.055	8.191	7.943
primorsko-goranska	4.625	4.935	6.405	7.654	8.083	7.489	7.490	6.713
osječko-baranjska	2.682	3.097	3.920	4.778	4.151	4.449	4.692	4.322
istarska	4.744	5.142	6.587	7.075	7.624	7.878	8.274	7.624
dubrovačko-neretvanska	1.324	1.337	1.748	1.622	1.720	1.747	1.634	1.767
karlovačka	1.308	1.645	1.868	2.109	1.969	1.971	2.289	2.159
sislačko-moslavačka	1.627	1.570	2.096	2.376	2.113	2.088	2.777	2.708
šibensko-kninska	1.582	1.917	2.115	2.568	2.542	2.567	3.043	2.764
vukovarsko-srijemska	1.624	1.679	2.043	2.423	2.494	2.785	2.934	3.446
zadarska	2.150	2.301	2.609	2.728	3.073	2.933	3.046	3.246
bjelovarsko-bilogorska	1.281	1.331	1.643	1.687	1.603	1.487	1.549	1.414
brodsko-posavska	1.175	1.227	1.827	1.849	1.877	1.815	1.967	1.861
koprivničko-križevačka	1.002	1.057	1.306	1.332	1.589	1.443	1.764	1.509
krapinsko-zagorska	695	788	973	1.264	950	972	1.149	1.188
ličko-senjska	507	603	824	908	919	1.046	958	1.102
međimurska	827	1.063	1.109	1.560	1.433	1.350	1.353	1.551
požeško-slavonska	438	501	532	621	687	693	599	648
varaždinska	1.181	1.267	1.403	2.394	2.442	2.040	2.190	2.283
virovitičko-podravska	726	789	1.169	1.286	1.043	1.209	1.129	1.462
UKUPNO	56.105	58.190	68.378	78.351	77.905	80.377	85.416	79.946

Izvor: <http://policija.hr/mup.hr/UserDocsImages/Rasprostranjenost%20kriminaliteta%20po%20policijskim%20upravama.PDnnF>

U tablici je prikazana teritorijalna distribucija prijavljenih kaznenih djela na području Republike Hrvatske. U osmogodišnjem razdoblju od 1998. do 2005. prijavljeno je ukupno 584.668 kaznenih djela ili prosječno godišnje 73.083 kaznena djela. Razjašnjeno je 393.951 kazneno djelo ili 67,38%. Raspoloživi podaci o stanju i kretanju kriminaliteta ne sadržavaju sav kriminalitet. Postoji znatan broj kaznenih djela za koje se uopće ne dozna, dobrim dijelom i zbog toga što oštećeni iz raznih razloga ne prijavljuje počinjeno djelo. Uvid u tablicu o rasprostranjenosti kriminaliteta po policijskim upravama pokazuje i razlike među policijskim upravama.

Potpune podatke o kriminalitetu možemo ostvariti tek ako pogledamo i statistiku pravosuđa (Statistička izvješća 1278/2005: 14). U sedmogodišnjem razdoblju od 1998. do 2004. osuđene su 127.253 punoljetne osobe ili prosječno 18.179 punoljetnih osoba godišnje. Na bezuvjetnu kaznu zatvora u sedmogodišnjem razdoblju osuđene su 15.393 punoljetne osobe (12,1% ukup-

no osuđenih punoljetnih osoba) ili 2.199 osoba godišnje. Postupak u povodu prijedloga za uvjetni otpust propisan je Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. Osoba koja je osuđena na kaznu zatvora može se otpustiti s izdržavanja kazne nakon što je protekla najmanje polovina vremena izdržane kazne, a iznimno i nakon jedne trećine vremena izdržane kazne na koju je osuđena, pod uvjetima koji su određeni u Zakonu o izvršavanju kazne zatvora. Izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koje je Hrvatski sabor donio na sjednici 9. lipnja 2006., a stupile su na snagu 1. listopada 2006., dodan je stavak 2. koji kaže da se osoba koja je osuđena na kaznu dugotrajnog zatvora može otpustiti s izdržavanja zatvorske kazne nakon što je proteklo dvije trećine vremena izdržane kazne, a iznimno i nakon jedne polovine izdržane kazne na koju je osuđena, pod uvjetima koji su određeni u Zakonu o izvršavanju kazne zatvora.

Sud će opozvati uvjetni otpust ako osuđenik dok je na u uvjetnom otpustu počini jedno ili više kaznenih djela za koja mu je izrečena kazna zatvora šest mjeseci. Postupak u povodu prijedloga za uvjetni otpust propisan je Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. Prije donošenja rješenja povjerenstvo će pregledati osobnik, dokumentaciju, mišljenje i prijedlog kaznionice odnosno zatvora, saslušati zatvorenika, upravitelja ili osobu koju on ovlasti, pročitati mišljenje suda koji je donio presudu u I. stupnju, zatražiti mišljenje centra za socijalnu skrb, a po potrebi može saslušati i druge stručnjake. No, ma koliko takav institut odnosno pristup osuđenima bio human, ipak ne treba zaboraviti da je riječ o osobama koje su zbog ovog ili onog razloga završile iza rešetaka. I baš zbog toga takve bi osobe morale biti pod nekom vrsta nadzora jer se i prečesto događa da osuđenici koji su, primjerice, pušteni na slobodan vikend, tu pogodnost iskoriste za počinjenje novih kaznenih djela. Stoga o privremenom izlasku zatvorenika na slobodu treba izvješćivati policijsku upravu odnosno policijsku postaju u mjestu prebivališta zatvorenika. Policiju treba izvijestiti pogotovo kad je riječ o najtežim kaznenim djelima, ubojstvu, silovanju, zlouporabi opojnih droga, razbojništva i o drugim teškim kaznenim djelima. Prije otpuštanja osobe na uvjetni otpust trebalo bi zatražiti mišljenje o korištenju pogodnosti te bi takvo mišljenje trebalo uvažavati jer policija baš zbog 24-satne dnevne prisutnosti na terenu može dati najviše podataka, a sve ovisi o kaznenom djelu za koje je osoba osuđena. U praksi se ponekad zatraži mišljenje bilo za uvjetnu osudu ili za izvanzatvorske pogodnosti, ali mišljenje se ne uvažava, a tisk, elektronički mediji, a samim time i percepcija javnosti ide k tome ... Sve tiskovine 19. rujna 2006. imale su sličan naslov: "Zatvorenik izazvao incident na dopustu", "Dvostruki ubojica prijetio bratu da će i njega ubiti", a riječ je o osobi koja je bila na slobodnom vikendu iako su operativne policijske provjere bile negativne. Upravo je policija ta koja je dužna izvijestiti suca izvršenja o svemu zbog čega bi se rješenje o privremenom prekidu kazne ili korištenje pogodnosti moglo opozvati. Nažalost, takav nadzor u stvarnosti ne funkcionira dovoljno dobro te se za takve stvari doznaje u

pravilu tek kad se nešto dogodi. O uvjetnom otpustu do sada se mnogo pisalo te bi uvjetni otpust trebao imati izvanredni poticaj za dobro ponašanje, za aktivno sudjelovanje zatvorenika u uključivanje u život na slobodi, s tim da to ne bi trebalo biti, što su naglašavali neki autori, smanjivanje zatvorske populacije u uvjetima prekapacitiranosti kaznionica i zatvora, a posebno naglašavajući dugotrajne kazne zatvora.

Što se tiče uvjetnog otpusta, koji je propisan Zakonom o izvršavanju kazne zatvora, postavlja se pitanje što lokalna zajednica može napraviti. Može li poboljšati proces resocijalizacije osuđenih osoba, a što učiniti kad utvrdi, u manjem broju slučajeva, da resocijalizacija nije postignuta?

PROGRAMSKE SMJERNICE POLICIJE

Donošenjem Programskih smjernica policija je napravila prvi korak u poboljšavanju postojećeg načina rada i potaknula povezivanje svih društvenih subjekata koji su suodgovorni za povećanje sigurnosti i kvalitete života u lokalnoj zajednici. Policija to može učiniti jer je najoperativnije tijelo u strukturi javne uprave te djeluje svakodnevno i kontinuirano. Na taj način ima i mogućnost ostvariti dobar uvid u sva bitna pitanja vezana za sigurnost ljudi i imovine te funkcioniranje javnog reda na određenom području. Osim toga, to javnost i očekuje od policije jer se tradicionalno smatra najodgovornijom za stanje sigurnosti i javnog reda u društvu, iako bez partnerskog odnosa sa svim objektima u društvu nema kvalitetnog rješavanja problema.

Javnost rada jedna je od osnovnih karakteristika djelovanja policije u državama s dugogodišnjom demokratskom tradicijom. Stvarni uspjeh policije ovisi o odobravanju javnosti, a ne o predodžbi koju policija stvara sama o sebi. Javnost policiju najčešće percipira na dva načina: neposredno, u kontaktu s policijskim službenicima, i posredno, slikom koju mediji stvaraju o policiji. Oba su načina podjednako važna.

Na planu neposrednog kontakta s građanima, odgovornost za uspješnost policije leži pojedinačno na svakom policijskom službeniku. Od profesionalnog integriteta, vještine komuniciranja i ukupnog ponašanja u konkretnoj situaciji svakog policajca stvara se djelić ukupne slike koju građani imaju o policiji. Ljubaznost policijskog službenika, taktičnost u pristupu, pristojno i kulturno ophođenje, osobna urednost policijskog službenika, čistoća i ispravnost policijske opreme, brzina intervencije i njezina kvaliteta, načini su kako se pridobiva naklonost građana i stvara pozitivna slika o cjelokupnoj policijskoj službi u javnosti.

Na planu medijske slike o policiji, odgovornost je na policijskim upravljačkim strukturama i službenicima za odnose s javnošću. Njihova kompetentnost, pravovremena dostupnost, iskrenost i otvorenost prema javnosti do

mjere koja ne ugrožava uspješnost policijskog rada pretpostavke su dobre komunikacije policije i medija. Partnerski odnos između policije i medija, a u interesu javnosti, poželjan je i obostrano koristan. U tom odnosu stalno treba imati na umu da je povjerenje neprestano na kušnji. Pokušaj manipulacije s bilo koje strane u tom odnosu može upropastiti dugogodišnji trud na građenju povjerenja.

Na području odnosa s javnošću hrvatska je policija napravila značajne iskorake, međutim, to su tek početni koraci na putu koji otvara velike mogućnosti. U narednom razdoblju treba osmisliti cjelokupnu strategiju odnosa s javnošću i dostignuti najviše standarde Europske unije na tom području.

POLICIJA U ZAJEDNICI

Ministarstvo unutarnjih poslova započelo je 2002. s projektom Strategija djelovanja policije u zajednici. Tim se projektom počeo napuštati tradicionalni policijski model. Model policije u zajednici zapravo je povratak policije među ljude u svakodnevni život. Bitne sastavnice policije u zajednici su partnerstvo sa zajednicom, rješavanje problema i promjene na razini policijskog rukovodstva i organizacijske strukture. Ključan je izazov policije u zajednici oživjeti davnu ideju o tome kako su oni koji žive na nekom području odgovorni za kvalitetu života na tom području, odnosno kako oni sami mogu dati doprinos poboljšanju te kvalitete. Naravno, to je moguće samo ako ljudi na tom području međusobno komuniciraju te uvažavaju i uzajamno ostvaruju različite interese. Međutim, ono što se događa u modernom društvu posve je suprotno. U strahu od kriminaliteta i svjesni brojnih rizika i problema svakodnevnog života, građani postaju apatični, izoliraju se jedni od drugih te se otuđuju. Dakle, onda kada bi trebali biti jedinstveni i složni, oni prestaju razgovarati i raditi zajedno. Policija u zajednici polazi od te činjenice te kao prvi cilj postavlja uspostavljanje kvalitetnih komunikacija na razini lokalne zajednice kako bi se stvorio taj nužni preduvjet rješavanja problema, što je opet nužno za unapređivanje, sigurnost i ukupnu kvalitetu života na nekom području. Time policija u zajednici prestaje biti isključivo policijski projekt čitave zajednice jer u tu zajednicu vraća duh zajedništva. Moguće je postaviti pitanje je li policija ta institucija društva koja ponovo treba izgraditi socijalne veze među ljudima i institucijama i inicirati takvu reformu društvenog života. Odgovor na to pitanje sasvim je jednostavan: ne mora to nužno biti policija, ali u okviru modela *policije u zajednici* ta odgovornost upravo je na policiji. Prednost policije kao inicijatora opisane krupne promjene na razini čitavog društvenog konteksta sastoji se u tome što njezini službenici, po naravi svojih zadaća, kontaktiraju s građanima i redovito su prisutni u zajednici te su nadležni, čak i u okviru tradicionalnog policijskog modela, za dio problema te zajednice. Osim toga, policija je društvena institucija koja uživa znatan

autoritet pa se može očekivati da će procesi koje će ona potaknuti imati veće šanse za uspjeh.

ZAKLJUČAK

Aktivnost policije i lokalne zajednice većim je dijelom usmjerena na poduzimanje mjera i radnji poslije saznanja za kazneno djelo ili prekršaj/događaj. Takvo djelovanje, koje je oblik reakcije, odgovor na već počinjeno kazneno djelo, prekršaj, možemo nazvati reaktivnim oblikom djelovanja. Ono dovodi policiju i lokalnu zajednicu u defenzivan položaj u odnosu prema počiniteljima zabranjenih ponašanja. Mjere i radnje poduzimaju se tek nakon saznanja za zabranjeno ponašanje. Policija i lokalna zajednica može, analizirajući kriminalitet na svom lokalnom području i grupirajući probleme koje žele riješiti, planirati i poduzimati i proaktivne mjere i radnje. To su mjere i radnje koje prethode počinjenju zabranjenih ponašanja. One mogu dovesti policiju i lokalnu zajednicu u povoljniji položaj prema kaznenim djelima i prekršajima koji će se tek počinuti te prema njihovim počiniteljima. Proaktivne mjere i radnje najčešće se mogu poduzimati prema mjestima u kojima postoji povoljna situacija za počinjenje zabranjenih ponašanja. Međutim kao iznimka, uza svu potrebnu kontrolu nadležnih tijela, proaktivno djelovanje policije i lokalne zajednice može biti usmjereno i prema pojedinoj osobi za koju postoji osnova sumnje da čini nedopuštenu djelatnost. Tu se polazi od činjenice da relativno mali broj profesionalnih počinitelja ili počinitelja iz navike izvrši nerazmjerno velik broj teških kaznenih djela.

U provedbi proaktivnog djelovanja mogu se koristiti podaci iz policijskih evidencija koje su predviđene u zakonu a na način i razmjerno zahtjevima konkretnog slučaja. Posebno treba raspraviti mogućnosti korištenja pravosudnih evidencija.

Proaktivno djelovanje, kao oblik represivnog djelovanja, značajno je kod kaznenih djela korupcije i organiziranog kriminaliteta. Tu je važna i suradnja s Uredom za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

LITERATURA

1. Home office. Respect Action Plan. (2006) <http://www.homeoffice.gov.uk/documents/respect-action-plan>
2. Pavišić, B., P. Veić (2006), Kazneni zakoni, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb
3. Singer, M. (2002), Kriminologija, Nakladni zavod Globus, Zagreb
4. MUP RH (2003), Strategija djelovanja Policija u zajednici
5. Zakon o izvršavanju kazne zatvora - pročišćeni tekst, NN 190/03.
6. MUP RH, Programske smjernice Ministarstva unutarnjih poslova za razdoblje 2004-2007.

7. Pravilnik o matici, osobniku i drugim evidencijama koje se vode u kaznionicama i zatvorima, NN 96/06.
8. Tulezi, J. (2000), Policija i javnost, MUP RH, Zagreb
9. MUP RH (2005), Prevencija kriminaliteta u Europskoj uniji

Summary

PUBLIC SAFETY AND CRIME IN THE LOCAL COMMUNITY

This paper presents some activities of the local community and the police in identifying and grouping security problems in the local community. It indicates the importance of the social integration of convicted persons for the maintenance of safety in the local community. A question is also raised concerning the justification for, and purposefulness of, using judicial records.